

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (femte avdelningen)

den 2 april 2020*

”Begäran om förhandsavgörande – Immaterialrätt – Upphovsrätt och närstående rättigheter – Direktiv 2001/29/EG – Artikel 3.1 – Direktiv 2006/115/EG – Artikel 8.2 – Begreppen ’överföring till allmänheten’ respektive ’återgivning för allmänheten’ – Bolag som hyr ut bilar som är standardutrustade med radiomottagare”

I mål C-753/18,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Högsta domstolen (Sverige) genom beslut av den 15 november 2018, som inkom till domstolen den 30 november 2018, i målet

Föreningen Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå u.p.a. (Stim),

Svenska artisters och musikers intresseorganisation ek. för. (SAMI)

mot

Fleetmanager Sweden AB,

Nordisk Biluthyrning AB,

meddelar

DOMSTOLEN (femte avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden E. Regan samt domarna I. Jarukaitis, E. Juhász, M. Ilešič (referent) och C. Lycourgos,

generaladvokat: M. Szpunar,

justitiesekreterare: handläggaren C. Strömholm,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 6 november 2019,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Föreningen Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå u.p.a. (Stim) och Svenska artisters och musikers intresseorganisation ek. för. (SAMI), genom advokaterna P. Sande och D. Eklöf,
- Fleetmanager Sweden AB, genom advokaterna S. Hallbäck, S. Wendén, J. Åberg och U. Dahlberg,

* Rättegångsspråk: svenska.

- Nordisk Biluthyrning AB, genom advokaterna J. Åberg, C. Nothnagel och M. Bruder,
- Europeiska kommissionen, genom K. Simonsson, J. Samnadda, E. Ljung Rasmussen och G. Tolstoy, samtliga i egenskap av ombud,

och efter att den 15 januari 2020 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 3.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/29/EG av den 22 maj 2001 om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället (EGT L 167, 2001, s. 10) och av artikel 8.2 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/115/EG av den 12 december 2006 om uthyrnings- och utlåningsrättigheter avseende upphovsrättsligt skyddade verk och om upphovsrätten närstående rättigheter (EUT L 376, 2006, s. 28).
- 2 Begäran har framställts i två mål mellan, i det första målet, Föreningen Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå u.p.a. (Stim) och Fleetmanager Sweden AB (nedan kallat Fleetmanager) och, i det andra målet, Svenska artisters och musikers intresseorganisation ek. för. (SAMI) och Nordisk Biluthyrning AB (nedan kallat NB). Målen rör frågan hur uthyrning av bilar utrustade med radiomottagare ska kvalificeras ur ett upphovsrättsligt perspektiv.

Tillämpliga bestämmelser

Internationell rätt

- 3 Världsorganisationen för den intellektuella äganderätten (Wipo) antog i Genève, den 20 december 1996, Wipos fördrag om upphovsrätt (nedan kallat Wipo-fördraget). Detta fördrag godkändes på Europeiska gemenskapens vägnar genom rådets beslut 2000/278/EG av den 16 mars 2000 (EGT L 89, 2000, s. 6) och trädde i kraft, vad gäller Europeiska unionen, den 14 mars 2010 (EUT L 32, 2010, s. 1).
- 4 Artikel 8 i Wipo-fördraget har rubriken ”Rätt till överföring till allmänheten” och lyder enligt följande:
”Med förbehåll för bestämmelserna i artiklarna 11.1 ii, 11bis.1 i – ii, 11ter.1 ii, 14.1 ii och 14bis.1 i Bernkonventionen, skall upphovsmän till litterära och konstnärliga verk ha ensamrätt att tillåta överföring till allmänheten av sina verk på trådbunden eller trådlös väg, inbegripet att deras verk görs tillgängliga för allmänheten på ett sådant sätt att enskilda personer kan få tillgång till dem från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer.”
- 5 Gemensamma uttalanden angående Wipo-fördraget antogs av diplomatkonferensen den 20 december 1996.
- 6 Det gemensamma uttalandet avseende artikel 8 i Wipo-fördraget har följande lydelse:
”Enbart tillhandahållande av materiella hjälpmedel för att möjliggöra eller göra en överföring innebär i sig inte sådan överföring som avses i detta fördrag eller i Bernkonventionen. ...”

Unionsrätt

Direktiv 2001/29

- 7 Skäl 27 i direktiv 2001/29 har följande lydelse:

”Enbart tillhandahållandet av de fysiska förutsättningarna för att möjliggöra eller genomföra en överföring skall inte i sig betraktas som överföring i den mening som avses i detta direktiv.”

- 8 I artikel 3 i direktivet, med rubriken ”Rätten till överföring av verk till allmänheten och rätten att göra andra alster tillgängliga för allmänheten”, föreskrivs följande:

”1. Medlemsstaterna skall ge upphovsmän en ensamrätt att tillåta eller förbjuda varje överföring till allmänheten av deras verk, på trådbunden eller trådlös väg, inbegripet att verken görs tillgängliga för allmänheten på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till dessa verk från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer.

...

3. De rättigheter som avses i punkterna 1 och 2 skall inte anses vara konsumerade genom någon form av överföring till allmänheten eller genom att alster görs tillgängliga för allmänheten enligt denna artikel.”

Direktiv 2006/115

- 9 Artikel 8 i direktiv 2006/115 har rubriken ”Radio- och TV-utsändning och återgivning för allmänheten”. I artikel 8.2 föreskrivs följande:

”Medlemsstaterna skall föreskriva rätt till en enda skälig ersättning från användaren när ett fonogram som har utgivits i kommersiellt syfte används i original eller kopia för trådlös utsändning eller eljest för återgivning för allmänheten. De skall säkerställa att denna ersättning fördelas mellan de berörda utövande konstnärerna och fonogramframställarna. Medlemsstaterna får fastställa villkoren för hur ersättningen skall fördelas mellan dem när det saknas avtal dem emellan.”

Svensk rätt

- 10 Direktiv 2001/29 har införlivats med svensk rätt genom lag (1960:279) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (nedan kallad upphovsrättslagen). I 2 § upphovsrättslagen regleras upphovsmäns ensamrätt att framställa exemplar av sitt verk och att göra det tillgängligt för allmänheten, vilket bland annat kan ske när verket överförs till allmänheten (tredje stycket 1) och när verket framförs offentligt (tredje stycket 2).
- 11 I 45 och 46 §§ upphovsrättslagen finns bestämmelser om till upphovsrätten närstående rättigheter för utövande konstnärer och för framställare av ljud- och bildupptagningar.
- 12 Enligt 47 § upphovsrättslagen, som genomför artikel 8.2 i direktiv 2006/115, får ljudupptagningar användas vid offentligt framförande, eller en överföring till allmänheten utom i fall då överföringen sker på ett sådant sätt att enskilda kan få tillgång till ljudupptagningarna från en plats och vid en tidpunkt som de själva väljer. Vid sådan användning har framställaren samt de utövande konstnärer vars framförande finns på upptagningen rätt till ersättning.

Målen vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

- 13 Fleetmanager och NB är biluthyrningsföretag etablerade i Sverige. De hyr ut, direkt eller via mellanhänder, bilar utrustade med radiomottagare för perioder som inte överstiger 29 dagar, vilket enligt nationell lagstiftning anses utgöra korttidsuthyrning.
- 14 I målet vid tingsrätten (Sverige) mellan Stim och Fleetmanager yrkade Stim att Fleetmanager skulle förpliktas att till Stim utge 369 450 svenska kronor (SEK) (cirka 34 500 euro), jämte ränta, för upphovsrättsintrång. Stim gjorde gällande att Fleetmanager, genom att till andra aktörer, det vill säga biluthyrningsföretag, tillhandahålla bilar utrustade med radiomottagare för korttidsuthyrning till privatkunder, har medverkat till de intrång i upphovsrätten som dessa aktörer gjort sig skyldiga till när de gjorde musikaliska verk tillgängliga för allmänheten utan att ha tillstånd därtill.
- 15 Tingsrätten fann att uthyrningen av bilar utrustade med radiomottagare innebar ett tillgängliggörande för allmänheten enligt upphovsrättslagen och att grund för ersättning förelåg. Emellertid konstaterade tingsrätten att Fleetmanager inte hade medverkat till intrånget i upphovsrätten, varför Stims talan lämnades utan bifall. Domen fastställdes efter överklagande. Stim överklagade domen till Högsta domstolen (Sverige).
- 16 I tvisten mellan SAMI och NB väckte NB talan vid Patent- och marknadsdomstolen (Sverige) och yrkade att den skulle fastställa att NB inte, av det skälet att de bilar som bolaget hyr ut till privatpersoner och näringsidkare är utrustade med radiomottagare och cd-spelare, var skyldigt att betala ersättning till SAMI för användning av ljudupptagningar mellan den 1 januari 2015 och den 31 december 2016.
- 17 Patent- och marknadsdomstolen fann att upphovsrättslagen skulle tolkas i överensstämmelse med direktiv 2001/29 och att det förfogande över ett fonogram som anges i artikel 8.2 i direktiv 2006/115 enligt EU-domstolens praxis motsvarar "överföring till allmänheten" i den mening som avses i artikel 3.1 i direktiv 2001/29. Vidare fann Patent- och marknadsdomstolen att NB, genom att tillhandahålla radiomottagare i hyrbilarna, gjorde ljudupptagningar hörbara för de som befinner sig i bilen och att det därför var fråga om en sådan "överföring". Domstolen ansåg dessutom att även de övriga kriterierna för "överföring till allmänheten" var uppfyllda. Domstolen slog följaktligen fast att NB var ersättningsskyldigt gentemot SAMI och ogillade NB:s talan. Domen överklagades till Patent- och marknadsöverdomstolen vid Svea hovrätt (Sverige), som upphävde Patent- och marknadsdomstolens dom. SAMI överklagade domen till Högsta domstolen.
- 18 Mot denna bakgrund beslutade Högsta domstolen att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till EU-domstolen:
- "1) Innebär uthyrning av bilar som är standardutrustade med radiomottagare att den som hyr ut bilarna är en användare som åstadkommer en överföring till allmänheten i den mening som avses i artikel 3.1 i direktiv 2001/29 respektive en återgivning för allmänheten i den mening som avses i artikel 8.2 i direktiv 2006/115?
- 2) Vilken betydelse, om någon, har omfattningen av biluthyrningsverksamheten och hyrestiden?"

Begäran om återupptagande av den muntliga delen av förfarandet

- 19 Efter det att generaladvokaten föredragit sitt förslag till avgörande begärde Stim och SAMI, genom skrivelse som inkom till domstolens kansli den 6 februari 2020, att domstolen skulle återuppta den muntliga delen av förfarandet.

- 20 Till stöd för sin begäran har de gjort gällande att det av punkterna 39, 52 och 53 i generaladvokatens förslag till avgörande framgår att vissa omständigheter, vilka i huvudsak avser åtskillnaden mellan den privata och den offentliga sfären vid prövningen av huruvida det föreligger en "överföring till allmänheten", kan ha missförstått. Stim och SAMI anser följaktligen att det är möjligt att domstolen inte har tillräcklig kännedom om omständigheterna i detta avseende.
- 21 Domstolen erinrar om att generaladvokaterna, enligt artikel 252 andra stycket FEUF, vid offentliga domstolssessioner, fullständigt opartiskt och oavhängigt, ska lägga fram motiverade yttranden i ärenden som enligt stadgan för Europeiska unionens domstol kräver deras deltagande. Domstolen är inte bunden av vare sig förslaget till avgörande eller av den motivering som ligger till grund för generaladvokatens förslag (dom av den 30 januari 2020, Köln-Aktiefonds Deka, C-156/17, EU:C:2020:51, punkt 31 och där angiven rättspraxis).
- 22 Dessutom framgår det av fast rättspraxis att domstolen ex officio eller på förslag av generaladvokaten, eller på parternas begäran, kan besluta att återuppta det muntliga förfarandet i enlighet med artikel 83 i domstolens rättegångsregler, om den anser att den inte har tillräcklig kännedom om omständigheterna i målet eller att målet ska avgöras på grundval av ett argument som inte har behandlats mellan parterna. Stadgan för Europeiska unionens domstol och rättegångsreglerna ger däremot inte parterna möjlighet att inkomma med yttranden över generaladvokatens förslag till avgörande (dom av den 30 januari 2020, Köln-Aktiefonds Deka, C-156/17, EU:C:2020:51, punkt 32 och där angiven rättspraxis).
- 23 I förevarande fall syftar Stims och SAMI:s begäran om återupptagande av den muntliga delen av förfarandet till att göra det möjligt för dem att bemöta de konstateranden som generaladvokaten gjort i sitt förslag till avgörande.
- 24 Dessutom finner EU-domstolen, efter att ha hört generaladvokaten, att den har tillgång till alla uppgifter som den behöver för att kunna besvara Högsta domstolens frågor och att de argument som är relevanta för att avgöra målet har behandlats mellan parterna.
- 25 Följaktligen saknas det skäl att återuppta den muntliga delen av förfarandet.

Prövning av tolkningsfrågorna

Den första frågan

- 26 Den hänskjutande domstolen har ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida artikel 3.1 i direktiv 2001/29 och artikel 8.2 i direktiv 2006/115 ska tolkas så, att uthyrning av bilar utrustade med radiomottagare utgör överföring till allmänheten respektive återgivning för allmänheten i den mening som avses i dessa bestämmelser.
- 27 Denna fråga har uppkommit i mål som rör dels förekomsten av en otillåten överföring av musikaliska verk till allmänheten, i den mening som avses i artikel 3.1 i direktiv 2001/29, av bolag som hyr ut bilar utrustade med radiomottagare, dels möjligheten för en organisation för kollektiv förvaltning av de utövande konstnärernas närstående rättigheter att kräva skälig ersättning från dessa bolag när uthyrningen av dessa bilar leder till en återgivning för allmänheten, i den mening som avses i artikel 8.2 i direktiv 2006/115.
- 28 Det ska inledningsvis erinras om att det av domstolens praxis följer att eftersom unionslagstiftaren inte har uttryckt någon annan avsikt, ska uttrycken "överföring till allmänheten" och "återgivning för allmänheten", som används i de två ovannämnda bestämmelserna, tolkas så, att de har samma

innebörd (se, för ett liknande resonemang, dom av den 15 mars 2012, Phonographic Performance (Ireland), C-162/10, EU:C:2012:141, punkterna 49 och 50, och dom av den 16 februari 2017, Verwertungsgesellschaft Rundfunk, C-641/15, EU:C:2017:131, punkt 19 och där angiven rättspraxis).

- 29 Uttrycken ska dessutom tolkas mot bakgrund av motsvarande begrepp i folkrättsliga texter och på ett sådant sätt att de är förenliga med dessa, med beaktande även av det sammanhang i vilket begreppen förekommer och av ändamålet med relevanta bestämmelser i internationella avtal på det immaterialrättsliga området (se, för ett liknande resonemang, dom av den 4 oktober 2011, Football Association Premier League m.fl., C-403/08 och C-429/08, EU:C:2011:631, punkt 189, och dom av den 15 mars 2012, SCF, C-135/10, EU:C:2012:140, punkterna 51–56).
- 30 Enligt fast rättspraxis innehåller begreppet ”överföring till allmänheten” två kumulativa förutsättningar, nämligen ”överföring” av ett verk och överföring av detta verk till ”allmänheten” (dom av den 16 mars 2017, AKM, C-138/16, EU:C:2017:218, punkt 22, dom av den 7 augusti 2018, Renckhoff, C-161/17, EU:C:2018:634, punkt 19 och där angiven rättspraxis, och dom av den 19 december 2019, Nederlands Uitgeversverbond och Groep Algemene Uitgevers, C-263/18, EU:C:2019:1111, punkt 61 och där angiven rättspraxis).
- 31 För att avgöra huruvida uthyrning av bilar som är utrustade med radiomottagare utgör överföring respektive återgivning i den mening som avses i direktiven 2001/29 och 2006/115, ska det göras en bedömning i det enskilda fallet, med hänsyn till flera kompletterande, icke självständiga och av varandra beroende kriterier. Dessa kriterier ska dessutom tillämpas både individuellt och med hänsyn till deras inbördes samspel, eftersom de i olika konkreta situationer kan uppvisa mycket olika grader av intensitet (se, för ett liknande resonemang, dom av den 14 juni 2017, Stichting Brein, C-610/15, EU:C:2017:456, punkt 25 och där angiven rättspraxis).
- 32 Bland dessa kriterier har domstolen vid upprepade tillfällen betonat användarens centrala roll och frågan huruvida dennes agerande är avsiktligt. Användaren genomför nämligen en ”överföring” när denne agerar, med full kännedom om följderna av sitt handlande, för att ge sina kunder tillgång till ett skyddat verk och detta bland annat då kunderna utan ett sådant agerande inte skulle kunna få, eller endast med svårighet skulle kunna få, tillgång till det spridda verket (se, bland annat, dom av den 15 mars 2012, SCF, C-135/10, EU:C:2012:140, punkt 82 och där angiven rättspraxis, dom av den 15 mars 2012, Phonographic Performance (Ireland), C-162/10, EU:C:2012:141, punkt 31, och dom av den 14 juni 2017, Stichting Brein, C-610/15, EU:C:2017:456, punkt 26 och där angiven rättspraxis).
- 33 Det framgår av skäl 27 i direktiv 2001/29, som i huvudsak återger det gemensamma uttalandet avseende artikel 8 i Wipo-fördraget, att ”[e]nbart tillhandahållandet av de fysiska förutsättningarna för att möjliggöra eller genomföra en överföring ... inte i sig [ska] betraktas som överföring i den mening som avses i detta direktiv”.
- 34 Detsamma gäller tillhandahållandet av en radiomottagare som är inbyggd i en hyrbil och som gör det möjligt att utan ytterligare åtgärder från uthyrningsbolaget ta emot marksändningar som är tillgängliga i det område där bilen befinner sig, vilket även generaladvokaten har påpekat i punkt 32 i sitt förslag till avgörande.
- 35 Ett sådant tillhandahållande som avses i föregående punkt skiljer sig från sådana överföringar genom vilka tjänsteleverantörer avsiktligt överför skyddade verk till sina kunder genom att överföra en signal till mottagare som de har installerat i sina lokaler (dom av den 31 maj 2016, Reha Training, C-117/15, EU:C:2016:379, punkterna 47 och 54 och där angiven rättspraxis).
- 36 Domstolen konstaterar följaktligen att biluthyrningsföretag som tillhandahåller bilar utrustade med radiomottagare inte därigenom genomför någon ”överföring” till allmänheten respektive ”återgivning” till allmänheten av skyddade verk.

- 37 Denna tolkning påverkas inte av argumentet att biluthyrningsföretag för sina kunder tillgängliggör utrymmen som Stim och SAMI betraktar som "allmänna", nämligen de uthyrda bilarnas passagerarutrymmen, där det är möjligt att åtnjuta skyddade alster med hjälp av radiomottagare som bilarna är utrustade med. Tillhandahållandet av ett sådant utrymme, liksom själva tillhandahållandet av radiomottagarna, utgör nämligen inte en överföring eller en återgivning. Det framgår för övrigt av domstolens praxis att det saknar betydelse huruvida det utrymme där överföringen sker är av privat eller offentlig beskaffenhet (se, för ett liknande resonemang, dom av den 7 december 2006, SGAE, C-306/05, EU:C:2006:764, punkt 50).
- 38 Under dessa omständigheter saknas anledning att pröva huruvida ett sådant tillgängliggörande ska anses utgöra en överföring till respektive återgivning för "allmänheten".
- 39 Mot bakgrund av det ovan anförda ska den första frågan besvaras enligt följande. Artikel 3.1 i direktiv 2001/29 och artikel 8.2 i direktiv 2006/115 ska tolkas så, att uthyrning av bilar utrustade med radiomottagare inte utgör överföring till allmänheten respektive återgivning för allmänheten, i den mening som avses i dessa bestämmelser.

Den andra frågan

- 40 Med beaktande av svaret på den första frågan saknas anledning att besvara den andra frågan.

Rättegångskostnader

- 41 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (femte avdelningen) följande:

Artikel 3.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/29/EG av den 22 maj 2001 om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationsområdet och artikel 8.2 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/115/EG av den 12 december 2006 om uthyrnings- och utlåningsrättigheter avseende upphovsrättsligt skyddade verk och om upphovsrätten närstående rättigheter ska tolkas så, att uthyrning av bilar utrustade med radiomottagare inte utgör överföring till allmänheten respektive återgivning för allmänheten, i den mening som avses i dessa bestämmelser.

Regan

Jarukaitis

Juhász

Ilešič

Lycourgos

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 2 april 2020.

A. Calot Escobar
Justitiesekreterare

E. Regan
Ordförande på femte avdelningen